

І. Копотун,

доктор юридичних наук, професор,
заслужений юрист України,
головний науковий співробітник науково дослідної лабораторії
з проблем запобігання кримінальним правопорушенням
Донецького державного університету внутрішніх справ

Д. Куранда,

здобувач Науково-дослідного інституту публічного права

**ОЦІНКА ФОНОВИХ ЯВИЩ, ЯКІ ДЕТЕРМІНУЮТЬ
ЗЛОЧИННІСТЬ У СФЕРІ ВИКОНАННЯ ПОКАРАНЬ,
У КРИМІНАЛЬНИХ ПРОВАДЖЕННЯХ
ЗА ФАКТАМИ ВЧИНЕННЯ
КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ**

Постановка проблеми. У даній науковій статті, виходячи з отриманих результатів вивчення архівних кримінальних проваджень за фактами вчинення злочинів у сфері виконання покарань України впродовж 2013–2023 рр., зроблено висновок про значний вплив фонових явищ, які мають місце у даній галузі суспільної діяльності, на формування детермінаційного комплексу причин і умов, що сприяють злочинності у процесі виконання – відбування покарань.

Встановлено також, що негативний вплив фонових явищ на індивідуальний механізм реалізації протиправної поведінки серед засуджених визначено лише у 63% кримінальних провадженнях, а серед персоналу органів і установ виконання покарань (УВП) – у 28% таких процесуальних документах.

Визначено, що вплив фонових явищ на злочинність у сфері виконання покарань проявляється у таких формах, як: кримінальна субкультура, яка є домінуючою у місцях позбавлення волі серед засуджених; злочинність персоналу Державної кримінально-виконавчої служби (ДКВС) України; наявність в осіб, які

тримаються у виправних колоніях, великої кількості заборонених предметів (спиртних напоїв; наркотичних засобів; грошей, т. ін.).

Враховуючи отримані результати зазначеного наукового дослідження, зроблено висновок про те, що основним об'єктом злочинних посягань як з боку засуджених, які відбувають покарання у виді позбавлення волі на певний строк, так і з участю персоналу органів і УВП, є сфера обігу наркотичних засобів тощо, що детерміновано для обох цих суб'єктів злочину впливом фонових явищ, які функціонують у сфері виконання покарань України на протязі досліджуваного у цій роботі періоду 2013–2023 рр.).

Констатовано також, що зазначена проблематика має значний теоретико-прикладний характер та потребує у зв'язку з цим активізації комплексних наукових пошуків з означеної тематики дослідження.

Як свідчить практика та результати вивчення спеціальних наукових розробок [1], у структурі рецидивної злочинності (ст. 34 Кримінального кодексу (КК) України) певну питому вагу мають й кримінальні правопору-

значущості таких видів дослідження для розробки обґрунтованих заходів, спрямованих на усунення, блокування, нейтралізацію тощо впливу фонових явищ на детермінацію злочинності у сфері виконання покарань.

Виклад основного матеріалу. Зазначене наукове дослідження проведено у січні 2025 року та охопило 12 регіонів України (Вінницьку, Волинську, Житомирську, Запорізьку, Київську, Львівську, Одеську, Полтавську, Рівненську, Харківську, Хмельницьку та Черкаську області).

Всього було вивчено 739 архівних кримінальних проваджень за фактами вчинення злочинів у сфері виконання покарань України, де відповідну роль у їх детермінації відіграли й фонові явища. При цьому предметом дослідження стали вказані кримінальні правопорушення за 2013–2023 рр., вчинені як засудженими, які відбували покарання у виправних колоніях, так і персоналом зазначених кримінально-виконавчих установ закритого типу.

Зокрема, структуру вчинених злочинів, суб'єктами яких були особи, які тримались у виправних колоніях, склали наступні із них:

1. Всього за 2013–2023 рр. з боку засуджених було зареєстровано вчинення 316 кримінальних правопорушень, а саме:

- 1.1. Умисне вбивство (ст. 115 КК) – 21 (7%);
- 1.2. Умисне тяжке тілесне ушкодження (ст. 121 КК) – 23 (7%);
- 1.3. Умисне середньої тяжкості тілесне ушкодження (ст. 122 КК) – 25 (8%);
- 1.4. Втеча з місця позбавлення волі або з-під варти (ст. 393 КК) – 17 (5%);
- 1.5. Злісна непокоря вимогам адміністрації установи виконання покарань (ст. 391 КК) – 83 (26%);
- 1.6. Дії, що дезорганізують роботу установ виконання покарань (ст. 393 КК) – 11 (4%);
- 1.7. Кримінальні правопорушення у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або

прекурсорів та інші кримінальні правопорушення проти здоров'я особи (ст. ст. 307, 309 КК) – 136 (43%).

2. Вплив на детермінацію вчинених засудженими злочинів проявлявся в наступному: встановлено що у 199 кримінальних провадженнях у їх загальній кількості:

2.1. Дії зазначених осіб, вчинені у стані алкогольного чи наркотично-токсикологічного сп'яніння склали – 19 (10%) проваджень;

2.2. Дії зазначених суб'єктів кримінальних правопорушень, вчинених у стані обмеженої осудності (ст. 20 КК) становили – 7 (3%);

2.3. Дії зазначених суб'єктів, вчинені з використанням колюче ріжучих предметів склали – 37 (18%);

2.4. Дії зазначених осіб, вчинені з використанням грошей (валюти, гривні, т. ін.) становили – 49 (25%).

2.5. Дії зазначених суб'єктів кримінальних правопорушень, вчинені у зв'язку з дотриманням правил і вимог кримінальної субкультури нараховують – 65 (33%);

2.7. Дії зазначених осіб, вчинені з використанням потенційних можливостей інших фонових явищ, які мають місце у сфері виконання покарань (високого рівня віктимності, злочинності персоналу УВП, прогалини в організації охорони та ізоляції засуджених, ін.) налічують – 22 (11%).

Отже, якщо узагальнити отримані результати аналізу кримінальних проваджень за фактами вчинення злочинів у 2013–2023 рр. засудженими у сфері виконання покарань, то можна констатувати наступне:

а) вплив фонових явищ на детермінацію злочинності в процесі виконання – відбування покарань встановлено у 63% кримінальних провадженнях, тобто рівень такого кореляційного зв'язку між протиправною поведінкою суб'єктів кримінальних правопорушень та детермінаційним комплексом причин і умов, які сприяють її реалізації засудженими, є очевидним та пріоритетним в індивіду-

злочинності засуджених, яка має місце у процесі виконання – відбування покарань, а це, у свою чергу, є однією із детермінаційних корелянт причинного комплексу, який сприяє у цілому вчиненню кримінальних правопорушень у зазначеній галузі суспільної діяльності.

2. Серед форм негативного впливу фонових явищ на злочинність персоналу органів і УВП пріоритетне місце належить тим із них, що пов'язані з використанням грошей і цінностей, які вилучаються у засуджених (ст. 102 КВК) (38%), що також співпадає з таким самим протиправним діянням, яке характерне для останніх у процесі виконання – відбування покарань.

3. Значна частина кримінальних правопорушень, які вчиняються персоналом ДКВС України у сфері виконання покарань (13%), як, власне, і з участю засуджених (10%), здійснюються вказаними суб'єктами злочинів у стані алкогольного, наркотичного або іншого сп'яніння, що свідчить про відповідний вплив фонових явищ на формування і розвиток їх протиправної поведінки.

У цілому ж, якщо виходити з результатів вивчення архівних кримінальних проваджень у сфері виконання покарань України за 2013–2023 рр., то слід зробити висновок про те, що зазначена проблематика носить значний теоретико-прикладний характер та потребує у зв'язку з цим активізації комплексних наукових пошуків, спрямованих на нейтралізацію, блокування, усунення тощо впливу фонових явищ на детермінацію злочинності, яка має місце у процесі виконання – відбування покарань за участю як засуджених, так і персоналу органів і УВП.

У даній науковій статті, виходячи з отриманих результатів вивчення архівних кримінальних проваджень за фактами вчинення злочинів у сфері виконання покарань України

впродовж 2013–2023 рр., зроблено висновок про значний вплив фонових явищ, які мають місце у даній галузі суспільної діяльності, на формування детермінаційного комплексу причин і умов, що сприяють злочинності у процесі виконання – відбування покарань.

Встановлено також, що негативний вплив фонових явищ на індивідуальний механізм реалізації протиправної поведінки серед засуджених визначено лише у 63% кримінальних проваджень, а серед персоналу органів і установ виконання покарань (УВП) – у 28% таких процесуальних документах.

Визначено, що вплив фонових явищ на злочинність у сфері виконання покарань проявляється у таких формах, як: кримінальна субкультура, яка є домінуючою у місцях позбавлення волі серед засуджених; злочинність персоналу Державної кримінально-виконавчої служби (ДКВС) України; наявність в осіб, які тримаються у виправних колоніях, великої кількості заборонених предметів (спиртних напоїв; наркотичних засобів; грошей, т. ін.).

Враховуючи отримані результати зазначеного наукового дослідження, зроблено висновок про те, що основним об'єктом злочинних посягань як з боку засуджених, які відбувають покарання у виді позбавлення волі на певний строк, так і з участю персоналу органів і УВП, є сфера обігу наркотичних засобів тощо, що детерміновано для обох цих суб'єктів злочину впливом фонових явищ, які функціонують у сфері виконання покарань України на протязі досліджуваного у цій роботі періоду 2013–2023 рр.).

Констатовано також, що зазначена проблематика має значний теоретико-прикладний характер та потребує у зв'язку з цим активізації комплексних наукових пошуків з означеної тематики дослідження.

У даній науковій статті, виходячи з отриманих результатів вивчення архівних кримінальних проваджень за фактами вчинення злочинів у сфері виконання покарань України впродовж 2013–2023 рр., зроблено висновок про значний вплив фонових явищ, які мають місце у даній галузі суспільної діяльності, на формування детермінаційного комплексу причин і умов, що сприяють злочинності у процесі виконання – відбування покарань.

Встановлено також, що негативний вплив фонових явищ на індивідуальний механізм реалізації протиправної поведінки серед засуджених визначено лише у 63% кримінальних проваджень, а серед персоналу органів і установ виконання покарань (УВП) – у 28% таких процесуальних документах.

Визначено, що вплив фонових явищ на злочинність у сфері виконання покарань проявляється у таких формах, як: кримінальна субкультура, яка є домінуючою у місцях позбавлення волі серед засуджених; злочинність персоналу Державної кримінально-виконавчої служби (ДКВС) України; наявність в осіб, які тримаються у виправних колоніях, великої кількості заборонених предметів (спиртних напоїв; наркотичних засобів; грошей, т. ін.).

Враховуючи отримані результати зазначеного наукового дослідження, зроблено висновок про те, що основним об'єктом злочинних посягань як з боку засуджених, які відбувають покарання у виді позбавлення волі на певний строк, так і з участю персоналу органів і УВП, є сфера обігу наркотичних засобів тощо, що детерміновано для обох цих суб'єктів злочину впливом фонових явищ, які функціонують у сфері виконання покарань України на протязі досліджуваного у цій роботі періоду 2013–2023 рр.).

Констатовано також, що зазначена проблематика має значний теоретико-прикладний харак-

тер та потребує у зв'язку з цим активізації комплексних наукових пошуків з означеної тематики дослідження.

Ключові слова: кримінальне правопорушення; фонові явища; злочинність; сфера виконання покарань; респонденти; емпіричне дослідження; детермінація; засуджений; персонал органів і установ виконання покарань.

Kopotun I. Kuranda D. Assessment of background phenomena that determine crime in the field of execution of sentences, in criminal proceedings on the facts of committing criminal offenses

In this scientific article, based on the results of the study of archival criminal proceedings on the facts of committing crimes in the field of execution of sentences in Ukraine during 2013–2023, a conclusion is made about the significant influence of background phenomena that take place in this area of social activity on the formation of a determinant complex of causes and conditions that contribute to crime in the process of execution – serving sentences.

It was also established that the negative impact of background phenomena on the individual mechanism of implementing illegal behavior among convicts was identified in only 63% of criminal proceedings, and among the personnel of bodies and institutions for the execution of sentences (Penalty Service) – in 28% of such procedural documents.

It was determined that the influence of background phenomena on crime in the field of execution of sentences manifests itself in such forms as: criminal subculture, which is dominant in places of deprivation of liberty among convicts; criminality of the personnel of the State Penitentiary Service (SKP) of Ukraine; the presence of persons held in correctional colonies of a large number of prohibited items (alcoholic beverages; narcotics; money, etc.).

Taking into account the results of the above-mentioned scientific research, it was concluded that the main object of criminal encroachments both by convicts serving sentences in the form of deprivation of liberty for a certain period, and with the participation of personnel of bodies and correctional facilities, is the sphere of circulation of narcotic drugs, etc., which is determined for both of these subjects of crime by the influence of background phenomena that function in the field of execution of sentences in Ukraine during the period studied in this work (2013–2023).

It was also stated that the above-mentioned issues are of significant theoretical and applied nature and therefore require the intensification of comprehensive scientific research on the specified research topic.

Empirical studies on the specified issues, in relation to the assessment of background phenomena that determine criminality in the field of execution of punishments, is insufficient, which requires additional study of archival criminal proceedings based on the facts of the commission of criminal offenses in the specified field of social relations.

That is why, in this scientific work, an attempt was made based on the results of the study of the specified archival criminal proceedings to determine the level of relevance, theoretical and practical significance of such types of research for the development of reasonable measures aimed at eliminating, blocking, neutralizing, etc., the influence of background phenomena on the determination of criminality in the field of execution of punishments.

It was also established that the specified problem has a significant theoretical-applied nature and therefore requires the activation of comprehensive scientific research on the specified research topic.

Key words: criminal offense; background phenomena; crime; sphere of execution of sentences; respondents; empirical research; determination; convict; personnel of bodies and institutions of execution of sentences.

Література:

1. Батиргареева В. С. Кримінологічні засади запобігання рецидивній злочинності в Україні: дис. ... докт. юрид. наук: 12.00.08. Харків: Нац. юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого, 2010 588 с.
2. Батиргареев А. І. Антикриміногенний вплив на злочинність у місцях несвободи України: монографія. Херсон: Видавничий дім «Гельветика», 2019. 432 с.
3. Закалюк А. П. Курс сучасної української кримінології: теорія і практика : У 3-х кн. Київ: Видавничий Дім «Ін Юре», 2007. Кн. 1 : Теоретичні засади та історія української кримінологічної науки. 424 с.
4. Закалюк А. П. Курс сучасної української кримінології : теорія і практика : У 3-х кн. Київ: Видавничий Дім «Ін Юре», 2007. Кн. 2 : Кримінологічна характеристика та запобігання вчиненню окремих видів злочинів. 712 с.
5. Кримінологічні засади запобігання злочинам в установах виконання покарань України (пенітенціарна кримінологія): посіб. / за ред. О. М. Джужі. Київ: НАВС, 2013. 620 с.
6. Єдиний звіт про кримінальні правопорушення за січень-грудень 2023 року. Про зареєстровані кримінальні правопорушення та результати їх досудового розслідування. Офіс генерального прокурора: оф. вебсайт. URL: <https://gp.gov.ua/ua/posts/pro-zareyestrovani-kriminalni-pravoporushennya-ta-rezultati-yih-dosudovogo-rozsliduvannya-2>.
7. Правила внутрішнього розпорядку установ виконання покарань: затверджені наказом Міністерства юстиції України від 28.08.2018 № 2823/5. URL: <https://zakon.rada.gov.ua>.
8. Про деякі показники діяльності установ кримінально-виконавчої системи МВС України у 1991 році: Інформаційний бюлетень. Київ: Головне управління виконання покарань МВС України, 1992. 28 с.
9. Про стан правопорядку, ізоляції та нагляду, діяльність підрозділів охорони, пожежної безпеки та воєнізованих формувань Державної кримінально-виконавчої служби України у 2016 році: Інформ. бюлетень. Київ: Департамент ДКВС Міністерства юстиції України, 2017. 34 с.
10. Боровик А. В., Колб О. Г. Тлумачний словник пенітенціарної лексики: науково-довідкове видання. Луцьк: СПД Гадак Ж. В. друкарня «Волиньполіграф», 2018. 340 с.